

Globalno siromaštvo i međunarodna distributivna pravednost

Jolić, Tvrtko

Source / Izvornik: **Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja, 2013, 22, 713 - 731**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:488991>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

doi:10.5559/di.22.4.08

GLOBALNO SIROMAŠTVO I MEĐUNARODNA DISTRIBUTIVNA PRAVEDNOST

Tvrtko JOLIĆ
Institut za filozofiju, Zagreb

UDK: 327:364.662
364.662(100):32
341.231.14:364.662

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 25. 4. 2013.

Globalno siromaštvo jedan je od najtrajnijih problema u međunarodnim odnosima. Postoji niz dobro razrađenih teorija u politologiji i političkoj filozofiji koje razmatraju ovaj problem. Zagovornici kozmopolitskih teorija međunarodne distributivne pravednosti smatraju da su naše dužnosti prema globalno siromašnima iste kao prema siromašnima u našim domaćim društvima. U prvom dijelu članka upozoravamo na neke slabosti jedne varijante ovoga pristupa. U drugom dijelu članka branimo Rawlsov pristup međunarodnoj distributivnoj pravednosti, prema kojemu imamo dužnost pomoći opterećenim društvima da uspostave pravedne institucije koje mogu štititi temeljna ljudska prava vlastita stanovništva. Ova dužnost pomoći dopunjena je dvjema dodatnim mjerama kako bi se odgovorilo na hitnost problema globalnoga siromaštva.

Ključne riječi: globalno siromaštvo, distributivna pravednost, ljudska prava, načelo razlike

✉ Tvrtko Jolić, Institut za filozofiju, Ulica grada Vukovara 54/IV, 10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: tvrtko@ifzg.hr

Distribucija materijalnih dobara predmet je intenzivne rasprave unutar političke filozofije i političke teorije. Unatoč brojnim razlikama između pojedinih teorija distributivne pravednosti, sve one donedavno su dijelile zajedničku pretpostavku, prema kojoj se i ono *što* se distribuira – bez obzira na to bili to resursi, primarna dobra, blagostanje, sposobnosti ili mogućnosti – i oni *kojima* se distribuira nalaze unutar istoga društva. Štoviše, John Rawls u uvodnom dijelu svoje knjige *A Theory of*

Justice, koja je uvelike odredila smjer rasprava u političkoj teoriji, polazi od pretpostavke da je društvo "zatvoren sustav, izoliran od drugih društava" (Rawls, 1999, str. 7). Stoga je opravdanje distributivnih načela pravednosti i institucija koje su utemeljene na njima bilo usmjereno isključivo prema članovima istoga društva, pri čemu se pretpostavlja da članstvo u društvu počinje rođenjem, a prestaje smrću pojedinca (Rawls, 2000, str. 10). Međutim, ideja o društvu kao "zatvorenom sustavu suradnje" teorijsko je pojednostavnjenje koje je u suvremenom sve povezanijem i međuovisnijem svijetu sve teže braniti, ako je to ikada i bilo moguće (iznimka su vjerojatno prapovijesne plemenske zajednice koje nisu imale međusobne kontakte). U zadnjih nekoliko desetljeća u političkoj filozofiji prevladava stav da treba ustanoviti koje obveze pravednosti postoje ne samo unutar društava nego i koje obveze jedno društvo ima prema drugim društvima.

U slučaju distributivne pravednosti na međunarodnoj razini može se zauzeti jedan od triju općih pristupa. Prema prvom, skeptičkom, pristupu – koji je najbliže shvaćanju političkog realizma – obveze distributivne pravednosti postoje isključivo na državnoj razini. Jedini oblik distribucije sredstava izvan granica države jest humanitarna pomoć, no i na nju se često gleda kao na produžetak vanjske politike. Tako je, na primjer, za Hansa Morgenthaua pomoć inozemstvu samo jedan od načina na koji država može promicati i ostvarivati vlastite nacionalne interese, osobito u slučajevima kada se ti interesi ne mogu promicati na druge načine, primjerice uz pomoć vojske. Ekonomska je pomoć samo jedno od "oružja u političkoj riznici naoružanja države" (Morgenthau, 1962, str. 309). Iako je politički realizam bio vrlo popularan u teoriji međunarodnih odnosa u dužem dijelu 20. stoljeća, sve veća prihvaćenost postojanja temeljnih ljudskih prava dovela je do uzmaka ovoga skeptičnog pristupa mogućnosti postojanja moralnih, pa tako i distributivnih, obveza na međunarodnoj razini. Tako se u suvremenoj političkoj filozofiji glavna rasprava vodi između preostala dva pristupa. Prema jednom pristupu, a glavni mu je zastupnik John Rawls, moralne obveze u međunarodnim odnosima obuhvaćaju zabranu agresivnog rata te poštivanje ugovora i ljudskih prava (Rawls, 2004, str. 48). Što se tiče distributivnih obveza prema građanima drugih država, naša je dužnost isključivo osigurati uspostavu političkoga poretka koji štiti njihova ljudska prava. Jednom kada je taj cilj postignut, ne postoje nikakve druge distributivne obveze između država. S druge strane, zagovornici kozmopolitskih teorija pravednosti, poput Charlesa Beitzia i Darrela Moellendorfa, smatraju da naše distributivne obveze na međunarodnoj razini nisu ograničene isključivo na uspostavu pravednoga političkog poretka unutar država. Čak i u situaciji kada su svim građanima država siromašnijih dijelova svijeta zajamčena te-

meljna ljudska prava, kozmopoliti smatraju da i dalje imamo distributivne obveze da podignemo razinu blagostanja siromašnih, sve dok se ne uspostavi neki oblik globalne jednakosti u blagostanju.

U ovom radu bit će izloženi argumenti zašto trebamo odbaciti ovaj kozmopolitski pristup međunarodnoj pravednosti te će se argumentirati u prilog tezi da jedna verzija rawlsovske teorije ograničenih obveza međunarodne distributivne pravednosti bolje opisuje naše intuicije o pravednoj raspodjeli dobara između država. Ne namjeravamo iznijeti potpun pregled rasprava o međunarodnoj distributivnoj pravednosti.¹ S obzirom na opseg rasprava i brojnost teorija, takav bi pokušaj zahtijevao mnogo više prostora. Stoga ćemo se ovdje ograničiti samo na raspravu o mogućnosti da se jedno od najšire prihvaćenih načela distributivne pravednosti na državnoj razini, Rawlsovo načelo razlike, primijeni na međunarodnoj razini.

GLOBALNO NAČELO RAZLIKE

Kozmopolitski pristup problemu međunarodne distributivne pravednosti teži upozoriti na znatne sličnosti između globalnoga i domaćega društva, kako bi se pokazalo da bi se načela koja se primjenjuju na domaćoj razini trebala primjenjivati i na globalnoj razini. Neki od autora, koji kao ispravan pristup distributivnoj pravednosti unutar granica države prihvaćaju Rawlsovo načelo razlike, prema kojemu su nejednakosti u raspodjeli dobara opravdane samo ako su na korist članovima društva koji su u najgorem položaju, smatraju da se to načelo treba primjenjivati i na globalnoj razini.² Paradigmatičan primjer ove struje razmišljanja o međunarodnoj distributivnoj pravednosti može se naći kod Charlesa Beitz:

"Ako dokazi o globalnoj ekonomskoj i političkoj međuovisnosti pokazuju postojanje globalnog obrasca društvene suradnje, onda na državne granice ne bismo trebali gledati kao da imaju temeljnu moralnu važnost. Pretpostavljajući da su Rawlsovi argumenti za dva načela uspješni [...], nema razloga misliti da bi se sadržaj načela promijenio kao rezultat proširenja dosega izvornog položaja tako da bi se načela primjenjivala na svijet kao cjelinu. Posebice ako bi načelo razlike [...] bilo izabrano u domaćem izvornom položaju, bilo bi izabrano i u globalnom izvornom položaju." (Beitz, 1999, str. 151)

U svijetu u kojemu države nisu samodostatne i među kojima postoji ekonomska suradnja distributivne se obveze, prema Beitzu, trebaju urediti načelom razlike koje funkcionira jednako kao i na domaćoj razini. Beitz smatra da bi u globalnom izvornom položaju,³ koji je modeliran po uzoru na Rawl-

sov izvorni položaj u domaćem društvu, predstavnici pojedina izabrali načelo razlike, prema kojemu su nejednakosti opravdane samo ako idu u prilog globalno najugroženijim pojedincima. Ono što je od posebne važnosti u Beitzovu zaključku da se načelo razlike primjenjuje globalno jest premisa da "međunarodna ekonomska međuovisnost konstituira obrazac međunarodne suradnje onog tipa za koji se smatra da se na njega primjenjuju zahtjevi distributivne pravednosti" (Beitz, 1999, str. 154). Po Beitzovu mišljenju, sve što je potrebno da se uspostave obveze distributivne pravednosti "jest da međuovisnost proizvodi koristi i terete; u tom slučaju zadaća načela pravednosti bila bi da odrede kako bi izgledala pravična raspodjela tih koristi i tereta" (Beitz, 1999, str. 152). Slično stajalište o ulozi distributivne pravednosti zauzima i Darrel Moellendorf, koji tvrdi da "dužnosti distributivne pravednosti [...] izvire iz ekonomske povezanosti. Kako se kapitalizam globalizira, ima sve više smisla smatrati da je planet – a ne država – primarno mjesto obveza distributivne pravednosti" (Moellendorf, 2002, str. 72).⁴

Stajališta koje zastupaju ovi autori u pravilu ne vode prema zagovaranju uspostave svjetske države. Većina autora smatra da su obveze distributivne pravednosti koje proizlaze iz globalnoga načela razlike kompatibilne s postojanjem nacionalnih država, koje svoje ponašanje moraju uskladiti s tim načelom (Beitz, 1999, str. 183). Zahtjev da se međunarodni odnosi uspostave na temeljima globalnoga načela razlike ipak bi zahtijevao velike promjene u političkom ustrojstvu svijeta. Budući da se načelo razlike najčešće shvaća kao egalitarno načelo koje cilja uspostaviti što veću jednakost i poboljšati položaj onih najsiromašnijih, čini se da bi globalna primjena toga načela vodila temeljitom preoblikovanju ekonomskih i institucionalnih modela suradnje među državama. Te bi se promjene prije svega ticale međunarodnih trgovinskih sporazuma, oblik i sadržaj kojih bi trebao biti takav da budu na korist globalno najsiromašnijima. Ostavljajući po strani praktično pitanje može li se realno očekivati da se u dogledno vrijeme međunarodni ekonomski i institucionalni model prilagodi zahtjevima globalnoga načela razlike, u nastavku ćemo ispitati dublje postavke na kojima to načelo počiva.

GLOBALNA ZAJEDNICA I DRŽAVA

Kritike međunarodne distributivne pravednosti koje polaze s nacionalističkih i partikularističkih pozicija upućuju na to da egalitarizam u distribuciji dobara ima smisla samo u okviru zajednice koja posjeduje "zajedničke simpatije", "zajednička razumijevanja" ili "zajednički identitet".⁵ Tako, na primjer, David Miller smatra da "članovi moraju imati zajednički identitet, svijest da postoji nešto posebno što ih drži zajedno u

jednoj cjelini. [...] mora postojati institucionalna struktura koja djeluje u ime zajednice, posebice nadgledajući podjelu resursa među članovima" (Miller, 1999, str. 190).

Miller smatra da se ti uvjeti mogu zadovoljiti na nacionalnoj razini, ali ne i na globalnoj. Da bi se egalitarna načela distributivne pravednosti mogla primijeniti na globalnoj razini, trebao bi postojati neki oblik globalnoga naroda ili globalne zajednice koja bi po uzoru na nacionalne zajednice dijelila zajednički identitet. Problem s ovim objašnjenjem distributivnih obveza na globalnoj razini jest što ono ne može objasniti ni distributivne obveze na nacionalnoj razini. Unutar granica iste države žive skupine ljudi različitih kulturnih i vjerskih običaja koji oblikuju primarni identitet svojih članova, tako da je teško govoriti da su i unutar države zadovoljeni uvjeti za primjenu egalitarnih načela distributivne pravednosti.

Bolji argument protiv ideje globalnoga načela razlike upućuje na slabost pretpostavke prema kojoj postojanje ekonomske povezanosti dovodi do postojanja distributivnih obveza. Kao što upozorava Brian Barry, ne dovodi svaki oblik ekonomske suradnje do obveze da se na njega primjenjuju egalitarna distributivna načela pravednosti. Premda su trgovačke veze između naroda postojale od najranijih vremena, ipak se čini da nema smisla govoriti o egalitarnim obvezama distributivne pravednosti, primjerice u slučaju ranonovovjekovne trgovine začinama između Istoka i Zapada (Barry, 1997, str. 531–532). Beitz, doduše, priznaje da postojanje manjeg opsega ekonomske interakcije između dvaju društava ne opravdava uspostavu obuhvatnoga distributivnog obrasca između njih (Beitz, 1999, str. 165). Međutim, i dalje ostaje upitno koliki je obujam ekonomske interakcije potreban da bi se uspostavila distributivna shema. Je li dovoljno da suradnja prijeđe granicu od 50 posto bruto društvenoga proizvoda ili je dostatan neki niži opseg ekonomske suradnje? Čini se da nema ne-proizvoljnoga načina da se odgovori na ova pitanja.

Osim toga, pokušaj da se distributivne obveze uspostave na postojanju interakcije prikladne vrste ne uzima u obzir prava i interese onih koji u toj vrsti interakcije ne sudjeluju ili ne mogu sudjelovati. Dapače, ako bismo prihvatili da egalitarne dužnosti pravednosti nastaju tek s uspostavom ekonomske interakcije, time bi se pružio poticaj ekonomski moćnijim zemljama da prekinu ekonomsku suradnju s onim državama, najčešće siromašnim, s kojima im se ne bi isplatilo surađivati pod uvjetom postojanja egalitarnog distributivnog obrasca. Tako bi siromašne zemlje ostale i bez koristi koje su proizlazile od ekonomske suradnje s bogatim zemljama i od stranih ulaganja u njihovo gospodarstvo (usp. Mandle, 2006, str. 110).

Najvažnije što treba imati na umu kada se razmatra mogućnost da se načelo razlike primjenjuje kao globalno distri-

butivno načelo jest njegova uloga unutar distributivnoga sustava. U *Teoriji pravednosti* Rawls posebno naglašava da se načelo razlike ne primjenjuje na ekonomske transakcije između pojedinaca ili poslovnih subjekata nego isključivo na osnovnu strukturu društva. Rawls smatra da osnovna struktura društva jest:

"... način na koji ključne društvene institucije distribuiraju temeljna prava i obveze i određuju podjelu koristi od društvene suradnje. Ključnim institucijama smatram politički poredak i najvažnija ekonomska i društvena uređenja. Tako su zakonska zaštita slobode mišljenja i slobode savjesti, tržišta otvorena za natjecanje, privatno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju i monogamna obitelj primjeri ključnih društvenih institucija." (Rawls, 1999, str. 6)

Samo postojanje trgovačkih i drugih ekonomskih veza među različitim društvima, u odsutnosti odgovarajućega institucionalnog konteksta koji bi odgovarao ključnim institucijama kakve nalazimo unutar društva, nisu predmet distributivnih obveza koje izvire iz načela razlike. To, naravno, ne znači da nema drugih distributivnih obveza koje proizlaze iz drugih načela, kao što je npr. dužnost pomoći.

No postoje autori koji se ne slažu s mišljenjem da nema osnovne strukture globalnoga društva. Tako npr. Allen Buchanan smatra da globalnu osnovnu strukturu čine:

"... regionalni i međunarodni ekonomski sporazumi (uključujući i Opći sporazum o tarifama i trgovini, Sjevernoamerički sporazum o slobodnoj trgovini i razni ugovori Europske unije), međunarodni financijski poredak (uključujući Međunarodni monetarni fond, Svjetsku banku i ugovore koji upravljaju mehanizmima razmjene valuta), rastući globalni sustav privatnih vlasničkih prava, uključujući i intelektualna vlasnička prava koja su od sve veće važnosti kako se tehnologija širi svijetom, te skup međunarodnih i regionalnih institucija i agencija koje imaju važnu ulogu u određivanju karaktera svih prethodno navedenih elemenata globalne osnovne strukture." (Buchanan, 2000, str. 706, u: Freeman, 2006a, str. 60)

Neosporno je da institucije koje Buchanan navodi utječu na mogućnosti za gospodarski i društveni razvitak države. Međutim, treba uočiti ključnu razliku između institucija koje djeluju na državnoj i onih koje djeluju na međunarodnoj razini. Državne institucije oblikuju društvo unutar kojega se radamo, živimo svoj produktivni vijek i na kraju umiremo i, što je posebno važno, kao članovi društva nemamo mogućnosti izbjeći utjecaj njegove osnovne strukture na sve aspekte našega osobnog, društvenog i ekonomskog života. S druge strane,

utjecaj međunarodnih institucija koje Buchanan navodi na države uvelike se razlikuje od utjecaja državnih institucija na živote i mogućnosti pojedinaca u dotičnim društvima. Najvažnija je razlika u tome što države svojevrijedno prihvaćaju članstvo u međunarodnim institucijama, dok pojedinci pripadnicima društva postaju svojim rođenjem, što je događaj koji ne ovisi o njima. Kada države odluče postati članicom neke međunarodne organizacije ili institucije, njima ostaje znatna količina suverenosti u odlučivanju o vlastitim poslovima. Tako, primjerice, članice Europske unije, koju Buchanan navodi kao primjer elementa globalne osnovne strukture, pristupanjem uniji i nadalje zadržavaju, weberovski rečeno, "monopol nad legitimnom primjenom sile", što je ovlast koju ni jedna država ne prepušta svojim građanima. I, na kraju, jednako kao što su pristupile nekoj od međunarodnih organizacija, države mogu iz njih i istupiti. To je opcija koja stoji na raspolaganju tek rijetkim pojedincima, a i tada je povezana sa znatnim troškovima i odricanjima. Pojedincu nije dopušteno da od države odcijepi komad zemljišta nad kojim ima vlasništvo i uspostavi apsolutnu kontrolu nad njim. Jedino što pojedincu preostaje jest priključiti se nekoj drugoj državi. Države se, s druge strane, ne susreću s tim problemima, budući da raspolažu vlastitim teritorijem nad kojim zadržavaju trajni suverenitet. Razlike u stupnju autonomije koju države imaju u odnosu na međunarodne institucije i pojedinci u odnosu na državu govore protiv stajališta o postojanju osnovne strukture globalnoga društva koja bi bila paralelna osnovnoj strukturi domaćega društva.

Ovaj se zaključak poklapa sa stajalištem da su obveze egalitarne distributivne pravednosti, čiji dio predstavlja i načelo razlike, ograničene na domenu države (usp: Nagel, 2005; Freeman, 2006b). On nam pruža i uvid u pozadinu egalitarnih distributivnih obveza te objašnjava zašto smo ih dužni izvršavati na domaćoj razini, ali ne i na međunarodnoj. Na domaćoj su razini svi građani prisiljeni prilagoditi svoje ponašanje političkom i pravnom poretku države kojoj pripadaju, a nametanje takva pravnog i političkog poretka, kako smatra Michael Blake, može biti opravdano jedino ako taj sustav uključuje i egalitarna načela pravednosti, kao što je, primjerice, načelo razlike (Blake, 2002). Međunarodne institucije ne moraju zadovoljiti ovako zahtjevno opravdanje jer:

"... [n]a međunarodnoj sceni, za razliku [od domaće], ne postoji institucija usporediva s državom. Bez obzira na to kako važne bile veze u trgovini, diplomaciji ili međunarodnim sporazumima, institucije koje su prisutne na međunarodnoj razini ne upuštaju se u istu vrstu prisilnih postupaka protiv individualnih moralnih djelatnika." (Blake, 2002, str. 265)

Ovo, naravno, ne znači da se s vremenom okolnosti neće promijeniti i da na međunarodnoj razini neće doći do uspostave institucija koje bi u relevantnom pogledu bile usporedive s državom. Naznake nečega takvog možemo vidjeti u ustrajnosti čelnika EU-a i pojedinih vođa zemalja članica da institucije EU-a preuzmu veću kontrolu nad proračunima zemalja članica, što izravno utječe na živote građana tih zemalja. Ne čudi što su ovakvi prijedlozi reakcija na zahtjeve za redistribucijom sredstava od bogatijih zemalja prema zemljama pogođenima krizom. I ovaj primjer iz dnevne politike pokazuje plauzibilnost ideje da načela distributivne pravednosti mogu funkcionirati samo u slučaju postojanja jakih institucija s državnim ingerencijama.

DUŽNOST POMOĆI

Za razliku od navedenih autora, koji smatraju da se distributivne obveze na globalnoj razini trebaju urediti u skladu s načelom razlike, sam tvorac toga načela za domaće društvo smatra da međunarodni odnosi nisu primjeren okvir u kojemu bi se ono primjenjivalo. John Rawls u svojoj knjizi *Pravo naroda* zagovara manje zahtjevno načelo, prema kojemu: "Narodi imaju dužnost pomagati drugim narodima koji žive u nepovoljnim uvjetima, a koji ih sprječavaju da imaju pravedan ili pristojan politički i društveni poredak" (Rawls, 2004, str. 48). Prema ovom načelu, postojanje ekonomskih razlika između različitih društava ne predstavlja problem u koji se mora intervenirati nekom redistribucijskom mjerom. Do redistribucije sredstava treba doći samo u onim slučajevima kada se neko društvo nađe u takvim okolnostima u kojima ne može samostalno osigurati pravedan ili pristojan politički poredak, a to je, prema Rawlsovu mišljenju, poredak koji svojim građanima jamči poštovanje nekih temeljnih ljudskih prava. Jednom kada se unutar društva uspostavi pravedan ili pristojan poredak, prestaje obveza pomoći tim društvima.

Jedno objašnjenje zašto se načela distributivne pravednosti razlikuju na domaćoj i međunarodnoj razini možemo naći i u prikazu procedure odlučivanja kojom se dolazi do načela. Dok su u slučaju domaćega društva o načelima pravednosti odlučivali predstavnici pojedinaca, na međunarodnoj razini o načelima odlučuju predstavnici naroda. Može nam se učiniti čudnim što Rawls u svojoj međunarodnoj teoriji izabire narode, odnosno njihove predstavnike, da u izvornom položaju na međunarodnoj razini odlučuju o načelima međunarodne pravednosti i da su narodi ti koji su dužni poštovati ta načela. U suvremenom političkom diskursu ustaljeno je da se kao nositelji međunarodnoga prava uzimaju države, a ne narodi. Ono što Rawls označuje terminom narod razlikuje se od država po tome što narodi ne posjeduju dva bitna obilježja su-

verenosti onako kako se ona tradicionalno shvaća. Kao prvo, narodi odbacuju rat kao način za ostvarivanje državne politike, a drugo, narodi imaju ograničenu autonomiju u načinu na koji postupaju s vlastitim stanovništvom. Stoga Rawls status naroda rezervira za države koje ne vode agresivnu vanjsku politiku te poštuju ljudska prava vlastitih građana.

Kao razlog zašto o načelima pravednosti trebaju odlučivati predstavnici naroda, a ne predstavnici pojedinaca, Rawls navodi razlike u javnoj političkoj kulturi koja odlikuje međunarodne odnose. Za razliku od javne političke kulture kakva vlada unutar zapadnih društava u kojima su pojedinci shvaćeni kao slobodni i jednaki, u međunarodnim odnosima status jednakosti i slobode ne uživaju pojedinci nego države. Javna politička kultura međunarodnih odnosa nije *interpersonalna* nego *internacionalna*. To znači da pojedinci na međunarodnim forumima ne nastupaju u vlastito ime nego kao predstavnici svojih država. Stoga i Rawls u svoj izvorni položaj na međunarodnoj razini stavlja predstavnike naroda.

Interesi na temelju kojih predstavnici država odlučuju o načelu distributivne pravednosti jesu, kao i u pogledu ostalih načela, interesi vezani uz sigurnost teritorija i stanovništva države, državnu neovisnost, očuvanje društvenih i političkih institucija te promicanje dobrobiti njezinih građana. Uzevši u obzir činjenicu da ovi interesi mogu biti ugroženi djelovanjem raznih prirodnih i društvenih faktora s kojima se države same ne mogu pojedinačno nositi, predstavnici država mogli bi razložno odbiti svaki skup načela koji ne uključuje i načelo koje postavlja dužnost pomoći državama koje se nađu u okolnostima u kojima su ugroženi njihovi temeljni interesi. Jedan od razloga zašto bi predstavnici država mogli razložno odbiti neka zahtjevnija načela distributivne pravednosti (npr. globalno načelo razlike ili načelo redistribucije resursa) leže prije svega u interesu država da sačuvaju autonomiju u odlučivanju o vlastitim društvenim i ekonomskim pitanjima.

Važno je napomenuti da se dužnost pomoći ovdje ne treba shvatiti u smislu Kantove nesavršene dužnosti milosrđa (Kant, 2001, str. 91). Hoće li neka država pružiti pomoć drugoj državi kojoj je pomoć potrebna nije stvar njezine dobre volje, nego je to stvar pravednosti koju je ona dužna ispuniti, naravno pod pretpostavkom da to može učiniti, a da pritom ne ugrozi pravednost vlastitoga društvenog i političkog poretka. Države koje odbijaju ispuniti dužnosti pravednosti riskiraju da budu podvrgnute sankcijama ostalih država. U svrhu lakšeg organiziranja i koordiniranja pružanja pomoći, države mogu uspostaviti posebne međunarodne organizacije koje bi provodile i nadgledale prikupljanje i razdiobu pomoći. U sklopu tih međunarodnih organizacija države bi trebale izdvajati određena sredstva kako bi se osigurale pričuve namijenjene za

pravodobno pružanje pomoći državama kojima bi ta pomoć bila potrebna.

Uspostavom legitimnoga političkog i društvenog poretka međunarodna dužnost pomoći može prestati. Daljnje distributivne obveze unutar društva prepuštene su institucijama samoga tog društva. Na samom je društvu da odredi točan obrazac po kojemu bi se trebali distribuirati tereti i koristi što ih društvo ostvaruje od ekonomske suradnje na domaćoj i na međunarodnoj razini. Sa stajališta međunarodne pravednosti, važno je da taj obrazac poštuje temeljna ljudska prava time što svim članovima društva osigurava socijalni minimum, zaštitu temeljnih prava i sloboda te jednakost mogućnosti. U okolnostima kada sve države imaju uspostavljene legitimne društvene i političke poretke, razina njihova bogatstva i ekonomskog razvitka ne mora biti jednaka. Cilj distributivnoga načela u međunarodnim odnosima nije uspostava jednake razine bogatstva svih društava nego omogućivanje da svako društvo bude u stanju svojim građanima jamčiti osnovna ljudska prava. S obzirom na ovu činjenicu, dužnost pomoći nije egalitarno distributivno načelo. Sa stajališta međunarodne pravednosti, ove razlike u jednakosti između država ne predstavljaju problem.⁶

Najčešći prigovor koji kritičari upućuju paralelnoj dužnosti pomoći kako ju je Rawls formulirao, a koji bi se mogao uputiti i dužnosti pomoći koju ovdje zastupamo, upućuje na slabosti teorije koja se oslanja isključivo na dužnost pomoći kao na jedino distributivno načelo na međunarodnoj razini. Jedan od autora koji najjasnije zastupa ovaj tip prigovora jest Thomas Pogge (2001; usp. i: Buchanan, 2000). Priznajući važnost dužnosti pomoći u zaštiti i osiguranju socijalnoga minimuma u ugroženim državama, Pogge upozorava na njezinu neadekvatnost da se nosi s problemima koji izviru unutar ekonomskih odnosa zemalja s različitim stupnjem razvijenosti i ekonomske moći:

"Ako bogata i moćna društva nametnu iskrivljen globalni ekonomski poredak koji sprječava ekonomski rast siromašnih društava i dodatno slabi moć u pogađanju, takvo nametanje ne postaje ispravno činjenicom da bogata društva paze da siromašna ne padnu ispod minimuma. Štoviše, uzimajući ovu dužnost kao jedino distributivno ograničenje, također nas zavodi da na nepravednost stanja status quo gledamo kao na nedostatnost u pomoći siromašnijim društvima, iako se nepravednost ogleda u nametanju iskrivljenoga globalnog poretka koji povećava globalnu nejednakost i izrazito otežava slabijim i siromašnijim populacijama da osiguraju proporcionalan udio u globalnom ekonomskom usponu." (Pogge, 2001, str. 16–17)

U odgovoru na ovaj prigovor treba istaknuti da dužnost pomoći ulazi u idealni dio teorije međunarodnih odnosa, u kojemu se pretpostavlja da se sve države pridržavaju načela međunarodne pravednosti. Stoga se pretpostavlja da ekonomska suradnja i ugovori koje države međusobno sklapaju odražavaju njihovo poštovanje načela pravednosti, tako da ti ugovori nisu nastali kao plod pogađanja utemeljenih na odnosima moći. Upravo zato što se u idealnoj teoriji polazi od toga da su odnosi između država uspostavljeni na pravednim temeljima, otpada kritika da dužnost pomoći dopušta libertarijaničnu mogućnost da se "nepravednost produžava 'dobrovoljnim' sporazumima" (Buchanan, 2000, str. 707). Naravno, naš svijet nije idealan svijet. Pogge i brojni drugi kritičari s pravom upozoravaju na probleme s kojima se slabije države susreću u svijetu u kojemu živimo. Slučajevi u kojima ekonomski snažnije države postavljaju nepravedne uvjete suradnje koji idu njima u korist ne samo da nisu nepoznanica nego su prilično česti, a neki bi dodali da su i pravilo ponašanja na današnjoj međunarodnoj sceni. U nastavku ćemo razmotriti probleme koji nastaju u okolnostima u kojima se države ne pridržavaju ili se samo djelomično pridržavaju načela međunarodne pravednosti.

DISTRIBUTIVNA PRAVEDNOST U NEIDEALNOJ TEORIJI

Vidjeli smo u dosadašnjem tijeku rasprave da bi se svijet u kojemu bi bila primijenjena načela međunarodne pravednosti sastojao od interno pravednih država koje bi svojim građanima osiguravale temeljna ljudska prava, uključujući socijalni minimum, temeljne slobode i jednakost mogućnosti. Također, međusobni odnosi država bili bi utemeljeni na međusobnom poštovanju, a suradnja bi se odvijala na pravednim temeljima i bez prisile. Svijet u kojemu živimo uvelike odudara od ove slike dobro uređenoga međunarodnog društva. Zbog raznih razloga golem broj ljudi živi u siromaštvu, koje bitno smanjuje njihovu sposobnost da vode normalan i smislen život. Evo kako razmjere problema siromaštva s kojima se svijet danas susreće iznosi Thomas Pogge:

Oko 2800 milijuna ili 46 posto čovječanstva živi ispod granične linije od 2 dolara dnevno koju je postavila Svjetska banka – točnije: u kućanstvima čiji prihod po osobi dnevno ima manju kupovnu moć od one što su je – 2,15 dolara – imale Sjedinjene Američke Države 1993. godine. [...] Od toga više od 1200 milijuna živi s manje od pola tog iznosa, dakle ispod poznatije linije siromaštva Svjetske banke od 1 dolara dnevno. Ljudi koji su tako nevjerojatno siromašni vrlo su osjetljivi i na najmanje promjene u prirodnim i društvenim uvjetima kao i na mnoge oblike izrabljivanja i

zloporaba. Svake godine njih otprilike 18 milijuna prerano umre od uzroka koji su povezani sa siromaštvom. To je trećina ukupne ljudske smrtnosti – 50 000 svakoga dana, uključujući 34 000 djece mlađe od pet godina (Pogge, 2002, str. 2).

Na temelju ovih podataka očito je da danas gotovo polovini svjetske populacije nisu osigurana temeljna ljudska prava.⁷ Osim toga što siromaštvo kojemu su izloženi lišava ljude nužnih sredstava potrebnih za život, ono im onemogućuje i ostvarivanje cijeloga niza drugih temeljnih prava, kao što su, primjerice, pravo na obrazovanje i sudjelovanje u društvenom i političkom životu. Ono što je posebno sporno s moralnoga stanovišta jest to što svijet gledan kao cjelina raspolaže sredstvima i mogućnostima da se uklone, ako ne svi, a onda barem znatan dio najozbiljnijih problema vezanih uz siromaštvo. Sredstva i mogućnosti za djelovanje protiv negativnih učinaka siromaštva nekada se mogu naći i na nacionalnoj razini, no nedvojbeno je da su ona dostupnija bogatijim zemljama na kojima leži veća odgovornost za djelovanja kojima je cilj osiguranje temeljnih ljudskih prava.

U svojem prikazu primjene dužnosti pomoći u neidealnim okolnostima Rawls upozorava na važnost prije svega nefinancijskih oblika pomoći društvima koja se nalaze u nepovoljnim okolnostima (Rawls, 2004 [1999], str. 126). Ti nefinancijski oblici pomoći, kao što je npr. pomoć u prijenosu potrebnih znanja, vrlo su važni za uspostavu društvenoga i političkoga poretka koji bi bio sposoban preuzeti brigu za zaštitu potreba i interesa vlastitih građana. No uspostava društvenih i političkih institucija složen je i dugotrajan proces i najčešće su potrebne generacije kako bi pravedne institucije uhvatile korijena u društvima u kojima one ne postoje ili su u nekim pogledima manjkave.⁸ Brojke umrlih od posljedica siromaštva koje iznosi Pogge jasno pokazuju da siromašne države i milijuni njihovih pothranjenih stanovnika nemaju toliko vremena na raspolaganju kako bi čekali da novouspostavljene lokalne institucije odgovore na njihove neodgodive potrebe. Ovdje ćemo iznijeti dvije mjere kojima se u neidealnim okolnostima današnjega svijeta treba upotpuniti Rawlsova dužnost pomoći.

Prva mjera tiče se nositelja dužnosti pomoći. U Rawlsovoj teoriji nositelji dužnosti pomoći – u idealnim i u neidealnim uvjetima – jesu države. Iako ovaj stav može biti opravdan u idealnim okolnostima inherentno pravednoga međunarodnog sustava, u trenutačnim okolnostima kada brojne države ne mogu ili čak ne žele osigurati zaštitu temeljnih prava vlastita stanovništva, takvo je gledište preusko. U situacijama kada države kao primarni agenti pravednosti, kako ih označuje Onora O’Neil (2001, str. 182), zakažu u zadaći uspostave pravednih društvenih institucija, njihovu ulogu trebaju preuze-

ti na sebe sekundarni agenti. Ti sekundarni agenti pravednosti mogu biti nevladine organizacije, međunarodne organizacije, a u nekim slučajevima i višenacionalne korporacije. U današnjem globaliziranom svijetu ovi nedržavni akteri međunarodnih odnosa zauzimaju sve važniji položaj. Njihova ekonomska moć ponekad nadjačava moć pojedinih država. Stoga je opravdano tvrditi da s moći i utjecajem dolaze i odgovornosti, od kojih je jedna i briga za one najugroženije u situacijama kada se države ne mogu pobrinuti za njih.

Druga mjera koja dopunjuje dužnost pomoći u neidealnim uvjetima jest tranzicijsko načelo međunarodne distributivne pravednosti koje nameće financijske obveze pomoći najsiromašnijima. Načelo o kojemu je riječ razlikuje se od Rawls-ova načela razlike primijenjenog na domaće društvo u dva pogleda: u pogledu predmeta na koji se primjenjuje i u pogledu "cilja i svrhe" načela. Rawls-ova načela pravednosti za domaće društvo, u koja ulazi i načelo razlike, za svoj predmet primjene imaju temeljnu strukturu društva, tj. ona određuju "način na koji glavne društvene institucije distribuiraju temeljna prava i dužnosti i određuju razdiobu koristi od društvene suradnje" (Rawls, 1999, str. 6). Tranzicijsko načelo međunarodne distributivne pravednosti, s druge strane, za svoj predmet nema temeljnu strukturu, nego bi se primjenjivalo na dio ekonomskih transakcija koje akteri međunarodnih odnosa međusobno izvršavaju. Točna formulacija ovoga načela ovisit će o nizu prije svega ekonomskih i društvenih pokazatelja, dok se u sklopu filozofske rasprave može samo upozoriti na neke opće smjernice kojih se treba pridržavati prilikom njegove formulacije i provedbe.

Prva opća smjernica tiče se ciljane skupine koja se nalazi na primateljskoj strani distribucijskoga lanca. Kao primateljsku skupinu već smo označili skupinu svjetske populacije koja je životno najugroženija negativnim utjecajima siromaštva. Kao odredbeni kriterij za ovu skupinu može nam poslužiti spomenuti kriterij Svjetske banke od jednog dolara dnevno. Jedna kategorija primatelja pomoći jesu države čiji građani ulaze u ovu najugroženiju skupinu. No da bi se države kvalificirale kao primatelji pomoći, one moraju zadovoljiti uvjet da posjeduju institucionalne mogućnosti kako bi na primjeren način mogle prihvatiti i distribuirati pruženu pomoć. Često to nije tako, pa umjesto država pomoć mogu primati i dalje distribuirati samo međunarodne organizacije ili nevladine organizacije lokalne ili međunarodne razine. U tu svrhu mogu poslužiti već postojeće međudržavne organizacije (UNICEF, Svjetska banka i sl.) i nevladine organizacije (Crveni križ, Oxfam, Liječnici bez granica). Njihova je uloga posebno važna ondje gdje je upravo vlada odgovorna za ugrožavanje temeljnih interesa i prava vlastita stanovništva. Od tih se orga-

nizacija zahtijeva da nepristrano i bez političkih utjecaja organiziraju prikupljanje i raspodjelu sredstava namijenjenih pomoći najugroženijima.

Druga opća smjernica upućuje na donatorsku stranu distribucijskoga lanca. Pod pretpostavkom da za loše stanje onih najugroženijih nisu odgovorni vanjski čimbenici, najveću odgovornost za osiguravanje sredstava za pomoć snose oni akteri međunarodnih odnosa koji raspolažu najvećim mogućnostima da tu pomoć pruže. To su prije svega bogate države Zapada, zatim višenacionalne kompanije, ali i bogati pojedinci čija imovina često premašuje proračune nekih država. Treća opća smjernica upućuje na to da načelo mora biti tako formulirano da ne koči ekonomske aktivnosti o kojima ovisi pomoć najugroženijima.

Primjer jedne od mjera koja udovoljava smjernicama koje smo upravo iznijeli jest porez na financijske transakcije – takozvani Tobinov porez. Ova je mjera ime dobila po Jamesu Tobinu, ekonomistu i nobelovcu, koji je predložio da se uvede neznatna porezna stopa na sve prekogranične financijske transakcije (Tobin, 1978). U pozadini Tobinova prijedloga stajala je prije svega želja da se destimulira ulagače od kratkotrajnih spekulacija valutama, čime bi se uspostavila veća stabilnost svjetskoga financijskog tržišta. Jedna od prednosti ovog oblika oporezivanja jest njegova jednostavnost, laka provedivost i opći pozitivni učinci koji bi se postigli njegovim uvođenjem. Procjene govore da bi godišnji prihod ostvaren od uvođenja ovoga poreza bio dostatan da se iskorijene najgori oblici globalnoga siromaštva.⁹

Druga važna razlika između Rawlsova načela razlike za domaće društvo i ovdje predloženoga tranzicijskoga načela ogleda se u predviđenom cilju i u svrsi načela. U domaćem slučaju načelo razlike jest primjer egalitarističkoga načela, kojemu je cilj da unutar osnovne strukture društva uredi nejednakosti tako da one najviše koriste onima najugroženijima. Za razliku od načela razlike kojemu je cilj opravdati one oblike nejednakosti u domaćem društvu koje vode poboljšanju položaja onih najugroženijih, cilj je tranzicijskoga načela ukloniti siromaštvo koje znači neposrednu opasnost za živote onih najugroženijih. Jednom kada se ukloni neposredna opasnost za živote ljudi, dužnost je pomoći da osigura daljnju izgradnju i uspostavu pravednoga društvenog i političkog poretka, koji bi mogao osigurati zaštitu svih temeljnih ljudskih prava vlastita stanovništva. Mjesto za ulogu ovako ograničenoga međunarodnog distributivnog načela po uzoru na načelo razlike za domaće društvo ostavljeno je i u Rawlsovu pravu naroda. Iako argumentira protiv egalitarističkih distributivnih načela koja bi se primjenjivala na međunarodnoj razini, Rawls dopušta mogućnost "da bi neko globalno načelo dis-

tributivne pravednosti za pravo narodâ trebalo vrijediti u našem svijetu onakvom kakav on jest s njegovim ogromnim nepravdama, velikim siromaštvom i nejednakostima" (Rawls, 2004, str. 135). Tranzicijsko načelo nije egalitarističko načelo, jer nije zainteresirano za relativne nejednakosti u siromaštvu, nego vrijedi isključivo za apsolutno siromaštvo kojem su izloženi dijelovi svjetskoga stanovništva (usp: Blake, 2002, str. 259). Također, tranzicijsko načelo ne vrijedi neprekidno, a to je najveća Rawlsova zamjerka međunarodnim egalitarističkim distributivnim načelima, nego može prestati vrijediti pošto ispunji svoj cilj i svrhu.

Opravdanje da se ove dvije mjere uključe u prikaz teorije međunarodne distributivne pravednosti može se pronaći u praksi pružanja međunarodne pomoći pogođenima globalnim siromaštvom. Prema podacima OECD-a, ukupna službena pomoć što je razvijene države pružaju siromašnim iznosila je 2010. godine malo manje od 130 milijardi dolara (Miller, 2012, str. 6). Zamjetan dio ovih sredstava uplaćen je raznim međunarodnim organizacijama koje su ta sredstva prebacila na odredišta. Uz to, nevladine organizacije i korporacije samo su u Sjedinjenim Američkim Državama prikupile i raspodijele siromašnim državama dodatnih 39 milijardi dolara (Miller, 2012, str. 8). Već i ove brojke dovoljno govore o važnosti nedržavnih aktera u prikupljanju i raspodjeli međunarodne pomoći. Što se tiče tranzicijskoga načela koje bi služilo kao osnova za prikupljanje financijskih sredstava za iskorjenjivanje globalnoga siromaštva, njegovo se opravdanje može pronaći u postojanju niza sporazuma i međunarodnih ugovora što su ih pojedine države sklopile i potpisale. Jedan od najpoznatijih takvih sporazuma jest inicijativa Ujedinjenih naroda iz 1970. godine da razvijene zemlje izdvoje određeni dio svojega BNP-a za pomoć razvoju siromašnih zemalja. Nedostatak ovakvih sporazuma jest taj što su oni sklopljeni na dobrovoljnoj bazi bez efektivnih mehanizama sankcioniranja država koje se ne pridržavaju postavljenih ciljeva, pa nije iznenađenje da tek pet razvijenih zemalja izdvaja obećanih 0,7% BNP-a za pomoć siromašnima. Stoga je nužno da se pridržavanje odredbi tranzicijskoga načela međunarodne distributivne pravednosti postavi kao striktna dužnost svih razvijenih zemalja, pri čemu bi nepridržavanje vodilo do nekog oblika međunarodnih sankcija prema državi koja izbjegava podmiriti svoje obveze.

ZAKLJUČAK

Rawlsov stav da je temeljna distributivna obveza u međunarodnim odnosima dužnost pomoći u uspostavi pravednih institucija oslanja se na plauzibilno i prihvaćeno načelo supsidijarnosti, prema kojemu se problemi trebaju rješavati na licu

mjesta prije no što se potraži pomoć drugih instanci. U prilog ovako shvaćenih međunarodnih distributivnih obveza ide i činjenica o prirodi međunarodnih odnosa, koji su prije svega određeni nepostojanjem središnjeg autoriteta koji bi imao dostatnu moć da se uspostavi obuhvatniji i egalitarniji obrazac globalne distributivne pravednosti. Međutim, iako dužnost pomoći može funkcionirati kao prikladno načelo u okolnostima u kojima se države pravedno odnose jedne prema drugima, u današnjem svijetu to je načelo manjkavo i ne može učinkovito odgovoriti na problem globalnoga siromaštva. Hitnost problema zahtijeva da se dužnost pomoći u uspostavi pravednih institucija dopuni mjerama koje će osigurati brzu i djelotvornu pomoć najugroženijim slojevima stanovništva. S tim ciljem ovdje su izneseni prijedlozi dviju mjera koje dopunjuju Rawlsovu teoriju međunarodne distributivne pravednosti. U skladu s prvom mjerom, u okolnostima kada se države ne mogu brinuti za ugrožene slojeve vlastita stanovništva, njihovu ulogu trebaju preuzeti nedržavni akteri međunarodnih odnosa – nevladine organizacije, međunarodne organizacije i višenacionalne korporacije. Druga mjera upućuje na uvođenja tranzicijskoga distributivnog načela, koje bi opravdalo uvođenje političkih mjera za prikupljanje financijskih sredstava koja bi poslužila kao pomoć globalno siromašnima. Iako se obje ove mjere u nekim oblicima primjenjuju u praksi pružanja međunarodne pomoći, one su samo djelomično učinkovite. Glavni razlog njihove neučinkovitosti jest taj što se na iskorjenjivanje globalnoga siromaštva ne gleda kao na striktnu dužnost koju trebaju ispuniti razvijene zemlje, nego je to prepušteno njihovoj dobroj volji. U tekstu su izneseni argumenti da takva dužnost pomoći nije jednaka distributivnim obvezama koje imamo na razini domaćega društva, nego da se sastoji prije svega u dužnosti da se pomogne uspostavi pravednih društvenih institucija koje bi se mogle brinuti za potrebe vlastita stanovništva.

BILJEŠKE

¹ Najobuhvatnija rasprava o distributivnoj pravednosti na međunarodnoj razini jest u: Jones (1999). Korisni i informativni pregledi rasprava mogu se naći u: Caney (2001) i Van Parijs (2007).

² Rawlsovo drugo načelo pravednosti glasi: "Društvene i ekonomske nejednakosti treba urediti tako da su ujedno a) na najveću korist onih najugroženijih, u skladu s načelom pravedne štednje i b) povezane s položajima i pozicijama otvorenim za sve pod uvjetima pravične jednakosti mogućnosti" (Rawls, 1999, str. 266). Može se zastupati dva stajališta o primjeni načela razlike na međunarodnoj razini. Prema prvom stajalištu, načelo razlike treba se primjenjivati dvaput, prvi put između država, drugi put na nacionalnoj razini. Drugo stajalište zagovara samo jednu primjenu, i to među pojedincima na globalnoj razini. Ovdje ćemo razmatrati ovo drugo stajalište, jer ga

zastupa većina autora. Ipak smatramo da zaključci do kojih ćemo doći vrijede i za prvo stajalište.

³ Izvorni je položaj hipotetska situacija u kojoj predstavnici građana izabiru načela pravednosti na kojima bi se uredile osnovne društvene institucije. Rawls uvodi ovu ideju s namjerom da svoju teoriju pravednosti digne na "višu razinu apstrakcije" u odnosu na tradicionalnu teoriju društvenog ugovora (Rawls, 1999, str. 10).

⁴ Slične prijedloge o globalnoj primjeni Rawlsova načela razlike iznijeli su Thomas Scanlon (1985) i Thomas Pogge (1989).

⁵ Ideja da egalitarna distributivna pravednost pretpostavlja postojanje "zajedničkih simpatija" prisutna je i kod Rawlsa ("pravo naroda polazi od potrebe za zajedničkim simpatijama, neovisno o tome kakav bi mogao biti njihov izvor", Rawls, 2004, str. 35). Michael Walzer, s druge strane, smatra da je postojanje zajedničkih razumijevanja u političkoj zajednici uvjet za postojanje distributivnih obveza (Walzer, 1983, str. 28–30. Usp: Miller, 1995 i Tamir, 1993).

⁶ Kao što Rawls ističe, načelo pomoći u međunarodnim odnosima ima istu ulogu kao načelo pravedne štednje u domaćem društvu. Svrha načela pravedne štednje jest da se osigura dovoljno sredstava kako bi se u društvu mogle uspostaviti pravedne osnovne institucije. Nakon toga štednja može prestati, ali isključivo uz obvezu da se potrošnja (prirodnih bogatstava i ostalih resursa) ograniči onako kako bi se pravedne institucije i u budućnosti mogle održavati. U pozadini ovoga stava leži Rawlsovo shvaćanje da je i u slučaju načela pravedne štednje i dužnosti pomoći cilj tih načela "ostvariti i sačuvati pravedne (ili pristojne) institucije, a ne samo povećati, a još manje beskonačno maksimizirati, prosječnu razinu bogatstva ili bogatstvo bilo kojeg društva ili bilo koje posebne klase u društvu" (Rawls, 2004, str. 124).

⁷ Noviji podaci o siromaštvu i broju siromašnih i pothranjenih nisu se znatnije promijenili (usp: FAO 2012).

⁸ O problemima s kojima se susreću pokušaji uspostave pravednih političkih institucija vidi: Collier (2009).

⁹ Iako je dugo nailazio na protivljenje službenih kreatora politike koji su ga smatrali preradikalnim, u svjetlu aktualne globalne ekonomske i financijske krize porez na financijske transakcije dobiva sve više zagovornika. Za pregled recentnih mjera, kao i kritiku primjene ove vrste poreza, vidi Matheson (2011). Uvođenje poreza na fiskalne transakcije nije jedini način da se osiguraju potrebna sredstva za pomoć najsiromašnijim stanovnicima planeta. Za pregled drugih predloženih mjera usp. Brock (2009, str. 130–135).

LITERATURA

Barry, B. (1997). Humanity and justice in global perspective. U R. Goodin i P. Pettit (Ur.), *Contemporary political philosophy: An anthology* (str. 525–540). Oxford: Blackwell.

Beitz, C. (1999). *Political theory and international relations*. Princeton: Princeton University Press.

Blake, M. (2002). Distributive justice, state coercion, and autonomy. *Philosophy & Public Affairs*, 30(3), 257–296. doi:10.1111/j.1088-4963.2001.00257.x

- Brock, G. (2009). *Global justice. A cosmopolitan account*. Oxford: Oxford University Press.
- Buchanan, A. (2000). Rawls's law of peoples: Rules for a vanished Westphalian world. *Ethics*, 110(4), 697–721. doi:10.1086/233370
- Caney, S. (2001). International distributive justice. *Political Studies*, 49(5), 974–997. doi:10.1111/1467-9248.00351
- Collier, P. (2009). *War, guns, and votes: Democracy in dangerous places*. New York: Harper Collins Publishers.
- FAO (2012). *The state of food insecurity in the world*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Freeman, S. (2006a). The law of peoples, social cooperation, human rights, and distributive justice. *Social Philosophy and Policy*, 23(1), 29–68. doi:10.1017/S026505250606002X
- Freeman, S. (2006b). Distributive justice and the law of peoples. U R. Martin i D. A. Reidy (Ur.), *Rawls's law of peoples. A realistic utopia?* (str. 243–260). Oxford: Blackwell.
- Jones, C. (1999). *Global justice: Defending cosmopolitanism*. Oxford: Oxford University Press.
- Kant, I. (2001). Osnivanje metafizike ćudoređa. U J. Talanga (Ur.), *Klasični tekstovi iz etike. Aristotel, Hume, Kant, Mill* (str. 59–116). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji.
- Mandle, J. (2006). *Global justice*. Cambridge i Maldon: Polity Press.
- Matheson, T. (2011). *Taxing financial transactions: Issues and evidence*. IMF Working Paper 11/54. Dostupno na <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1154.pdf>
- Miller, D. (1995). *On nationality*. Oxford: Oxford University Press.
- Miller, D. (1999). *Principles of social justice*. Cambridge: Harvard University Press.
- Miller, P. (2012). *Index of global Philanthropy and remittances 2012*. Washington: Hudson Institute.
- Moellendorf, D. (2002). *Cosmopolitan justice*. Boulder: Westview Press.
- Morgenthau, H. (1962). A political theory of foreign aid. *The American Political Science Review*, 56(2), 301–309. doi:10.2307/1952366
- Nagel, T. (2005). The problem of global justice. *Philosophy & Public Affairs*, 33(2), 113–147. doi:10.1111/j.1088-4963.2005.00027.x
- O'Neill, O. (2001). Agents of justice. *Metaphilosophy*, 32(1–2), 180–195. doi:10.1111/1467-9973.00181
- Pogge, T. W. (1989). *Realizing Rawls*. Ithaca: Cornell University Press.
- Pogge, T. W. (2001). Priorities of global justice. *Metaphilosophy*, 32(1–2), 6–24. doi:10.1111/1467-9973.00172
- Pogge, T. W. (2002). *World poverty and human rights. Cosmopolitan responsibilities and reforms*. Cambridge i Maldon: Polity Press.
- Rawls, J. (1999). *A theory of justice*. Cambridge: Harvard University Press.
- Rawls, J. (2000). *Politički liberalizam*. Zagreb: Kruzak.
- Rawls, J. (2004). *Pravo naroda i "Preispitivanje ideje javnog uma"*. Zagreb: Kruzak.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 22 (2013), BR. 4,
STR. 713-731

JOLIĆ, T.: GLOBALNO...

Scanlon, T. M. (1985). Rawls' theory of justice. U N. Daniels (Ur.), *Reading Rawls: Critical studies on Rawls' "A theory of justice"* (str. 169–205). Stanford: Stanford University Press.

Tamir, Y. (1993). *Liberal nationalism*. Princeton: Princeton University Press.

Tobin, J. (1978). A proposal for international monetary reform. *Eastern Economic Journal*, 4(3–4), 153–159.

Van Parijs, P. (2007). International distributive justice. U R. E. Goodin, P. Pettit i T. W. Pogge (Ur.), *A companion to contemporary political philosophy* (str. 638–652). Oxford: Blackwell.

Walzer, M. (1983). *Spheres of justice. A defense of pluralism and equality*. New York: Basic Books.

Global Poverty and International Distributive Justice

Tvrtko JOLIĆ
Institute of Philosophy, Zagreb

Global poverty presents one of the most persistent problems of international relations. There are a number of well-developed theories in the political science and political philosophy that deal with this problem. Proponents of cosmopolitan theories of international justice hold that our obligations to the global poor are the same as our obligations to the poor in our domestic societies. In the first part of the article we point out some of the weaknesses of one version of the cosmopolitan approach. In the remaining part of the article we defend Rawls's approach to the international distributive justice according to which we have a duty to assist burdened societies in the establishment of just institutions that are capable of protecting the basic human rights of their own population. In addition to their duty of assistance, the author proposes two other measures in order to address the urgency of the problem of global poverty.

Keywords: global poverty, distributive justice, human rights, difference principle